

wenkbrauwen die tot aan de neus liepen en er een lichte hoek mee vormden' (3:3). Wie wil kan de juistheid van deze gegevens in twijfel trekken. Doordat het om een buitenbijbels document gaat dat claimt Bijbelse gegevens te kunnen aanvullen, ligt die negatieve houding voor de hand. Tegelijk is het echter goed mogelijk dat degene die de *Handelingen van Paulus* schreef het zich kon veroorloven grote blunders te maken. Dat zou de schijn meteen laten oplichten. Wie Bijbelse gegevens dacht te kunnen aanvullen moest zo veel mogelijk in lijn daarmee staan. Anders zouden velen het document niet accepteren. Dat opent de mogelijkheid dat de beschrijving van Paulus' uiterlijk juist is. Ze passen in elk geval bij de postuur van de mensen in het oude Midden-Oosten.

Een Romeins burger

In het Bijbelboek *Handelingen* vernemen we meerdere keren dat Paulus het Romeinse burgerrecht bezat (Hand.16:37; 22:28). Dat was een geweldig voorrecht. De centurio roept de tribuun in Jeruzalem daarom toe: "Die man is een Romein!" De tribuun ging naar Paulus toe en vroeg: "Bent u werkelijk een Romeins burger?" "Ja!" antwoordde Paulus. De tribuun zei: "Ik heb dit burgerrecht voor een groot bedrag verkregen". Daarop zei Paulus: "Maar ik ben zelfs zo geboren" (Hand. 22:28). Hoe kwamen Paulus' ouders aan dit burgerrecht?

Die vraag was belangrijk voor de kerkvader Hiëronymus. Als hij schrijft hoe de ouders van Paulus door de Romeinen van Gush Halav in gevangenschap worden gebracht, merkt hij op dat ze daar als slaven van een Romein moesten werken. In die situatie ontvingen ze echter later hun vrijheid. Ze waren geen slaven meer en ze ontvingen zelfs het Romeinse burgerrecht (*De Viris Illustribus* 5). Waardoor dit precies gebeurde blijft onduidelijk. Het was in elk geval niet gebruikelijk dat slaven die de vrijheid ontvingen ook het Romeins burgerschap ontvingen. In totaal had slechts vijf procent van de Romeinse bevolking een Romeins burgerrecht op zak. Zoals de tribuun al zei, moest hij een vermogen betalen voor dat burgerrecht (Hand. 22:28). Het was een beloning voor bewezen diensten aan de staat, dat je soms ook kreeg als speciale gunst of natuurlijk tegen de betaling van een fortuin.

Het burgerrecht bracht namelijk verschillende juridische voordelen met zich mee. Mensen moesten je als een Romein behandelen. Je had geen legerplicht, mocht geen ontorende lijfstraffen of doodstraf krijgen en niet in de boeien worden geslagen zonder rechterlijk vonnis. Schending van die rechten was gelijk aan majesteitsschennis. Een Romeins burger kon zich daarvoor dan beroepen op de keizer. Dat deed Paulus voordat de rechtszaak was geopend (Hd25:11; 26:32).

Saulus, student en farizeeër

'Mannenbroeders, ik ben een Farizeeër en zoon van een Farizeeër', klinkt het uit de mond van de apostel (Hand. 23:6).

In de Joodse traditie vernemen we in latere bronnen dat het een zoon het beroep van zijn vader kreeg. Of die traditie van de middeleeuwse Talmoed (b. *'Arakhin* 16b) ook in vroegere tijden gold, is onbekend. In elk geval koos Saulus er voor om het beroep van zijn vader uit te oefenen. Vanaf zijn vijfde levensjaar ging hij naar school en kreeg hij als trouwe Jood les in de synagoge. Als hij in Tarsus opgroeide zag hij naast een portie Hebreeuwse teksten ook diverse Griekse teksten. Grieks was de handelstaal in Tarsis, waardoor het voor Paulus een tweede taal was.

Als latere student genoot hij het onderwijs van rabbi Gamaliël (Hd22:3). Deze rabbijn leefde in de periode van 25vC tot 52nC. Volgens de Babylonische Talmoed had Gamaliël duizend leerlingen. Vijfhonderd leerde hij de wet en vijfhonderd de Griekse wijsheid (b. *Baba Qamma* 83a). Wellicht heeft Paulus zijn bekendheid met Griekse dichters door Gamaliël geleerd (Hd22:3).

Gamaliël was de kleinzoon van de beroemde rabbi Hillel. Hillel had op verschillende punten een meer vrijere, barmhartige, humane opvatting. Dat betekende echter niet dat Paulus het met de school van Hillel eens was. Hij was geen volgeling van Hillel. Studenten hadden – net als vandaag – de vrijheid om hun eigen leermeesters te volgen. Het onderwijs dat ze ontvingen kwam uit verschillende stromingen. Paulus genoot zo in de academie te Jeruzalem met vele honderden anderen een brede studie tot Schriftgeleerde. Dat was gezond en gaf de apostel de mogelijkheid om de breedte van de Joodse traditie te kunnen doorzien.

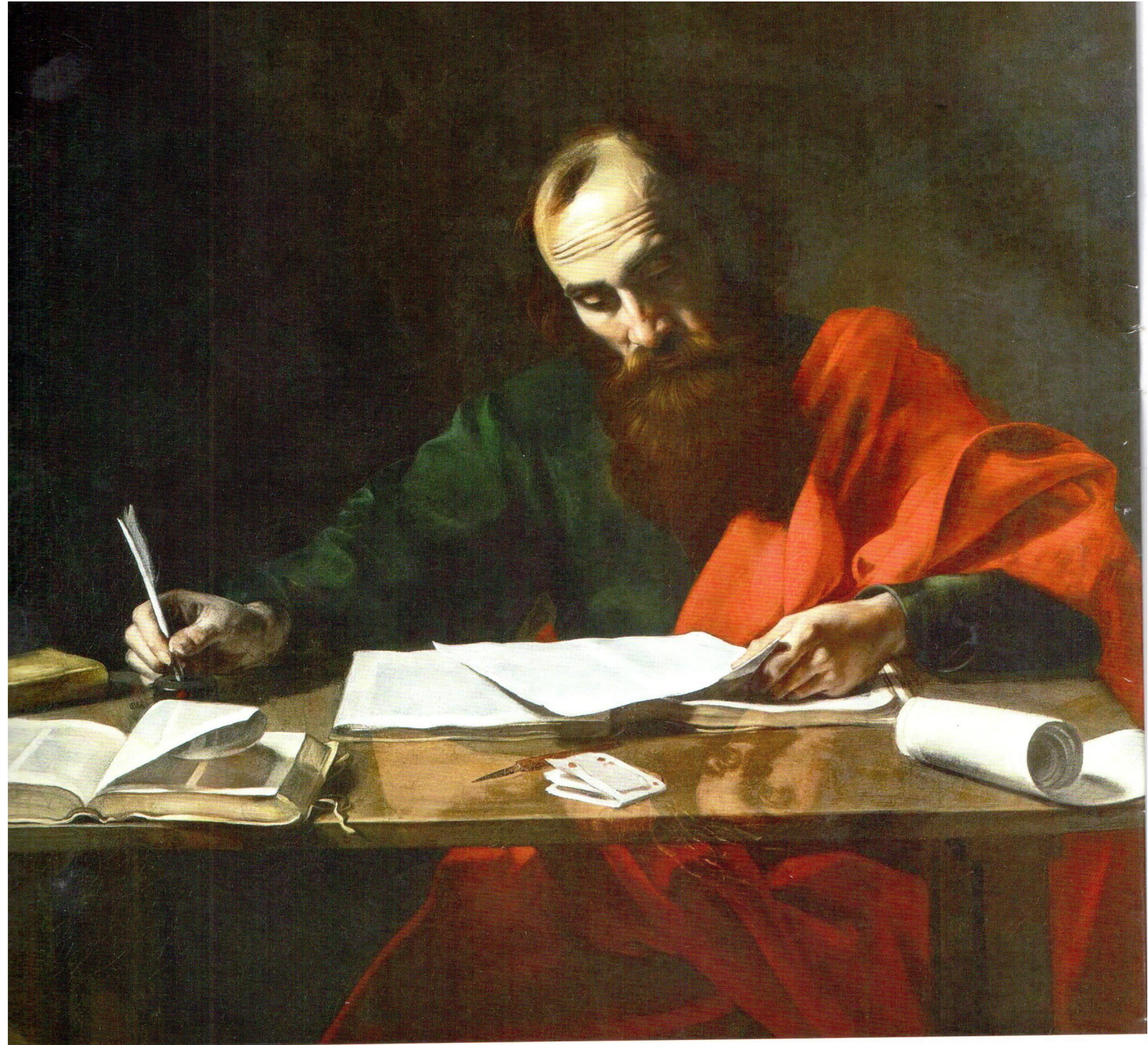
Tegenover de benadering van Hillel stond namelijk de benadering van de strengere school van de beroemde rabbi Sjammai. Zo wist Paulus dat een volgeling van Sjammai hem eerder dan een volgeling van Hillel in de christenvervolgung de goedkeuring zou geven. Gamaliël was in elk geval voorzichtig in zijn uitspraken over de christelijke gemeente. De kans is groot dat naast Saulus ook Stefanus een volgeling van Gamaliël was. Het gedenkteken van Stefanus, dat buiten Jeruzalem is opgesteld, brengt hem in elk geval in relatie met de grote leermeester. Dat verklaart dan waarom Saulus aanwezig is tijdens de steniging van Stefanus en waarom de prediking van Stefanus zoveel ruimte in beslag neemt. Beide mannen waren dan studiegenoten van elkaar. Je zult maar naast Saulus in de schoolbank zitten en tot geloof komen.

Toch zal het geloof in Jezus Christus niet verstommen met de dood van Stefanus. Het getuigenis van de Messias zet zich voort en zal in enkele dagen ook een andere leerling van Gamaliël in de greep krijgen. Die andere leerling is niemand minder dan Saulus zelf. In een volgend artikel¹ zetten we de levensschetsen over Paulus daarom voort.

Eindnoot

¹ Zie *Metamorfose*, 3de kwartaal 2020.

"His Epistles"
door Valentin de
la Tour 1618 - 1620

dwongen om weg te trekken en zij er voor kozen om naar het Joods-ijverige Tarsus te gaan. Dat lijkt een waarschijnlijke verklaring, omdat Hiëronymus in zijn *Commentaar op Filemon* van dwang spreekt en het in zijn *De Viris Illustribus* over een vrijwillige keuze heeft.

Tarsus was een centrumstad voor de wereldhandel. Het was een bakermat van beroemde wijsgeren en natuurkundigen. Al in de vroege tijd van de Makkabeeën, twee eeuwen voor het begin van de jaartelling, kenmerkten de Joden in Tarsus zich door een hoog nationaliteitsgevoel en een grote religieuze ijver. De inwoners van de plaatsen Tarsus en Mallus waren in opstand gekomen, omdat de Griekse koning Antiochus Epifa-

nes deze steden aan Antiochis, zijn geliefde, ten geschenke had gegeven (2 Makkabeeën 4:30).

Een kleine man

Wat zag Paulus als hij in de spiegel keek? Het Nieuwe Testament houdt zich niet bezig met de uiterlijkheden van mensen. In het buitenbijbelse document *Handelingen van Paulus*, beschrijft Onesiforus, een inwoner van Iconium – en vermoedelijk dezelfde persoon die Paulus in zijn brief aan Filemon vermeldt – hoe de apostel eruit zag: 'Hij zag Paulus naderen. Hij was een man van klein postuur. Had een kaal hoofd, kromme benen, een verdere goede lichamelijke staat en met

wenkbrauwen die tot aan de neus liepen en er een lichte hoek mee vormden' (3:3). Wie wil kan de juistheid van deze gegevens in twijfel trekken. Doordat het om een buitenbijbels document gaat dat claimt Bijbelse gegevens te kunnen aanvullen, ligt die negatieve houding voor de hand. Tegelijk is het echter goed mogelijk dat degene die de *Handelingen van Paulus* schreef het zich kon veroorloven grote blunders te maken. Dat zou de schijn meteen laten opdichten. Wie Bijbelse gegevens dacht te kunnen aanvullen moest zo veel mogelijk in lijn daarmee staan. Anders zouden velen het document niet accepteren. Dat opent de mogelijkheid dat de beschrijving van Paulus' uiterlijk juist is. Ze passen in elk geval bij de postuur van de mensen in het oude Midden-Oosten.

Een Romeins burger

In het Bijbelboek *Handelingen* vernemen we meerdere keren dat Paulus het Romeinse burgerrecht bezat (Hand.16:37; 22:28). Dat was een geweldig voorrecht. De centurio roept de tribuun in Jeruzalem daarom toe: "Die man is een Romein!" De tribuun ging naar Paulus toe en vroeg: "Bent u werkelijk een Romeins burger?" "Ja!" antwoordde Paulus. De tribuun zei: "Ik heb dit burgerrecht voor een groot bedrag verkregen". Daarop zei Paulus: "Maar ik ben zelfs zo geboren" (Hand. 22:28). Hoe kwamen Paulus' ouders aan dit burgerrecht?

Die vraag was belangrijk voor de kerkvader Hiëronymus. Als hij schrijft hoe de ouders van Paulus door de Romeinen van Gush Halav in gevangenschap worden gebracht, merkt hij op dat ze daar als slaven van een Romein moesten werken. In die situatie ontvingen ze echter later hun vrijheid. Ze waren geen slaven meer en ze ontvingen zelfs het Romeinse burgerrecht (*De Viris Illustribus* 5). Waardoor dit precies gebeurde blijft onduidelijk. Het was in elk geval niet gebruikelijk dat slaven die de vrijheid ontvingen ook het Romeins burgerschap ontvingen. In totaal had slechts vijf procent van de Romeinse bevolking een Romeins burgerrecht op zak. Zoals de tribuun al zei, moest hij een vermogen betalen voor dat burgerrecht (Hand. 22:28). Het was een beloning voor bewezen diensten aan de staat, dat je soms ook kreeg als speciale gunst of natuurlijk tegen de betaling van een fortuin.

Het burgerrecht bracht namelijk verschillende juridische voordelen met zich mee. Mensen moesten je als een Romein behandelen. Je had geen legerplicht, mocht geen ontorende lijfstraffen of doodstraf krijgen en niet in de boeien worden geslagen zonder rechterlijk vonnis. Schending van die rechten was gelijk aan majesteitsschennis. Een Romeins burger kon zich daarvoor dan beroepen op de keizer. Dat deed Paulus voordat de rechtszaak was geopend (Hd25:11; 26:32).

Saulus, student en farizeeër

'Mannenbroeders, ik ben een Farizeeër en zoon van een Farizeeër', klinkt het uit de mond van de apostel (Hand. 23:6).

In de Joodse traditie vernemen we in latere bronnen dat het een zoon het beroep van zijn vader kreeg. Of die traditie van de middeleeuwse Talmoed (b. *'Arakhin* 16b) ook in vroegere tijden gold, is onbekend. In elk geval koos Saulus er voor om het beroep van zijn vader uit te oefenen. Vanaf zijn vijfde levensjaar ging hij naar school en kreeg hij als trouwe Jood les in de synagoge. Als hij in Tarsus opgroeide zag hij naast een portie Hebreeuwse teksten ook diverse Griekse teksten. Grieks was de handelstaal in Tarsis, waardoor het voor Paulus een tweede taal was.

Als latere student genoot hij het onderwijs van rabbi Gamaliël (Hd22:3). Deze rabbijn leefde in de periode van 25vC tot 52nC. Volgens de Babylonische Talmoed had Gamaliël duizend leerlingen. Vijfhonderd leerde hij de wet en vijfhonderd de Griekse wijsheid (b. *Baba Qamma* 83a). Wellicht heeft Paulus zijn bekendheid met Griekse dichters door Gamaliël geleerd (Hd22:3).

Gamaliël was de kleinzoon van de beroemde rabbi Hillel. Hillel had op verschillende punten een meer vrijere, barmhartige, humane opvatting. Dat betekende echter niet dat Paulus het met de school van Hillel eens was. Hij was geen volgeling van Hillel. Studenten hadden – net als vandaag – de vrijheid om hun eigen leermeesters te volgen. Het onderwijs dat ze ontvingen kwam uit verschillende stromingen. Paulus genoot zo in de academie te Jeruzalem met vele honderden anderen een brede studie tot Schriftgeleerde. Dat was gezond en gaf de apostel de mogelijkheid om de breedte van de Joodse traditie te kunnen doorzien.

Tegenover de benadering van Hillel stond namelijk de benadering van de strengere school van de beroemde rabbi Sjammai. Zo wist Paulus dat een volgeling van Sjammai hem eerder dan een volgeling van Hillel in de christenvervolgung de goedkeuring zou geven. Gamaliël was in elk geval voorzichtig in zijn uitspraken over de christelijke gemeente. De kans is groot dat naast Saulus ook Stefanus een volgeling van Gamaliël was. Het gedenkteken van Stefanus, dat buiten Jeruzalem is opgesteld, brengt hem in elk geval in relatie met de grote leermeester. Dat verklaart dan waarom Saulus aanwezig is tijdens de steniging van Stefanus en waarom de prediking van Stefanus zoveel ruimte in beslag neemt. Beide mannen waren dan studiegenoten van elkaar. Je zult maar naast Saulus in de schoolbank zitten en tot geloof komen.

Toch zal het geloof in Jezus Christus niet verstommen met de dood van Stefanus. Het getuigenis van de Messias zet zich voort en zal in enkele dagen ook een andere leerling van Gamaliël in de greep krijgen. Die andere leerling is niemand minder dan Saulus zelf. In een volgend artikel¹ zetten we de levensschetsen over Paulus daarom voort.

Eindnoot

¹ Zie *Metamorfose*, 3de kwartaal 2020.